

ABSZTRAKTOK

**1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger
2016. szeptember 8–10.**

Szántó László

**ny. főlevéltáros, Kaposvár
szlaci06@t-online.hu**

A Somogy Megyei Forradalmi Nemzeti Tanács programja

A Somogy irányítását magára vállaló forradalmi szerv több „menetes” küzdelem után nyerte el végleges „formáját” 1956. október 30-án. Létrejötteinek főbb eseményeit és sajátosságait mutatom be előadásom bevezető részében. A forradalmi tanács összetételét és politikai irányát meghatározta egyfelől a megye agrárjellege, az egykori kisgazdapárti paraszti és polgári erők még élő befolyása, másfelől pedig az iparosodó Kaposvár növekvő számú ipari munkásságának fellépése. Döntően ezen társadalmi csoportok törekvései, fellépésük határozta meg döntően az események menetét és politikai irányát.

A helyi értelmiség által létrehozott DISZ Zrínyi Miklós Kör néhány vezető, egyébként újságíró tagjának komoly szerepe volt az események alakulásában, akik részben mint albizottságok tagjai, de főként mint az október 31-től Szabad Somogy címen megjelent újság szerkesztői tudatosan törekedtek a forradalmi eseményekben résztvevők, különösen a munkások orientálására. Zömükben az akkori rendszer új, népi származású értelmiségeként a népiesek hagyományát, egyfajta nemzeti demokratikus szellemű szocializmus felfogását vallották.

Az október 29-én, Cselekszünk! címmel elfogadott program, majd az október 30-ai és azt követő üléseken elfogadott határozatok és intézkedések sora, valamint egyes részprogramok és a fontosabb, politikai koncepciót sejtető, üzenetként értékelhető írások alapján mutatom be a forradalmi tanács vezetőinek, az események meghatározó szereplőinek elképzeléseit a kibontakozó politikai és szociális átalakulás kívánatos irányairól. Rövid előadásom végén szólok arról, hogy a forradalmi tanács különböző indíttatású szereplői mennyiben törekedtek arra, hogy – félretéve a pártpolitikai ambíciókat, megakadályozzák a széthúzást, ellenségeskedést, egység alakuljon ki a változások alapvető irányát illetően.

Cseh Géza

**Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára
cseh.geza@mnl.gov.hu**

A Szolnok Megyei Forradalmi Munkástanács megalakulásának és működésének sajátosságai (1956. október 26–november 3.)

A forradalom Szolnok megyei csúcsszerve 1956. október 26-án sajátos körülmények között alakult meg. Borsod megyei minta alapján színészek és újságírók kezdeményezték a létrehozását és a tervükhöz megnyerték az MDP Szolnok megyei első titkárának támogatását is. Megállapodásuk szerint Kálmán István megyei első titkár október 26-án reggel a gyárak, és intézmények dolgozóit maga hívta nagygyűlésre a szolnoki Kossuth térre, majd felszólította őket az üzemi munkástanácsok és a városi munkástanács megalakítására. A délutáni órákban megválasztott Szolnoki Forradalmi Munkástanács egy nappal később megyei forradalmi munkástanácsá alakult át. A helyi pártvezetés tagjainak együttműködési készségét politikai számítás motiválta. Így kívánták ugyanis megőrizni ellenőrzésüket a tömegek felett. Néhány órával megelőzték Kádár Jánosnak, az MDP új első titkárának rádiónyilatkozatát, amely szerint országosan is engedélyezték a munkástanácsok működését. A Szolnok megyei pártbizottság azonban a megyei forradalmi munkástanács működését nem tudta tartósan befolyásolni.

ABSZTRAKTOK

1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger

2016. szeptember 8–10.

Szolnokon a november 4-ei szovjet beavatkozásig szinte teljes volt a nyugalom. Ám a Kádár-kormány nem ezért, hanem az itt kialakított szovjet hadműveleti központ és a helyi, nagy teljesítményű rádióadó miatt települt Szolnokra.

Á. Varga László

ny. levéltár főigazgató

avarga@bparchiv.hu

A salgótarjáni iparmedence munkástanácsai 1956-ban

Nem lehet azt mondani, hogy az elmúlt évtizedben tömegével jelentek volna meg a forradalom történetével foglalkozó tudományos munkák. Különösen igaz ez a megállapítás a forradalom egyik legmeghatározóbb, a munkásigazgatás egyik sajátos, bár a történelem során nem egyedülálló, 56-os szerepvállalása miatt mégis példa nélküli szervezetének/szervtípusának, a munkástanácsoknak a kutatására. Arról van szó ugyanis, hogy míg 1917-ben Oroszországban, vagy 1918/1919-ben és 1945-ben Magyarországon a munkástanácsok a polgári társadalom lebontásában, megdöntésében vállaltak vezető szerepet, addig 1956-ban a létező szocializmus ellen, annak megreformálásában – ma azt mondanánk, ember arcúbbá tételében –, de semmi esetre sem annak megdöntésében játszottak fontos, meghatározó szerepet.

Az előadásomban a forradalom idején a salgótarjáni iparmedencében található ipari üzemek (acélárugyár, tűzhelygyár, sík- és öblösüveggyár, ötvözetgyár, erőmű valamint a 33. sz. AKÖV, illetve a Nógrád Megyei Szénbányászati Tröszt) munkástanácsainak működése során (1956. október 26.–1956. december eleje között) tapasztalható általánosítható jelenségeket, valamint a helyi, csak a medence munkástanácsaira jellemző egyedi sajátosságokat kívánom felvillantani. Többek között választ kívánok keresni arra a kérdésre, hogy miért csak 3-4 napi késéssel reagáltak a medence dolgozói a fővárosi eseményekre. Be kívánom mutatni, hogy miként vették fel, s tartották a kapcsolatot a medence munkástanácsai a miskolci és az ózdi üzemekkel (ezekre mintegy tájékozódási pontként tekintve), majd november közepétől már a tatabányai bányák munkásképviselőivel is, továbbá azt is, hogy milyen volt a medence munkástanácsainak kapcsolata a megyei nemzeti bizottsággal. Szándékomban áll elemezni az MDP-tagok arányát a munkások önkormányzati szerveiben. Bizonyítani kívánom, hogy a munkástanácsok szinte kivétel nélkül, méltányosan jártak el a rendszer kiemelt, a képességeiket messze meghaladó feladatokra kinevezett munkáskádereivel. (A felmentetteket nem bocsátották el, hanem szinte kivétel nélkül mindegyikőjüket végzettségüknek és szakképzettségüknek megfelelő munkakörbe helyezték.)

Kiemelten kívánok foglalkozni a medencében november 10-11-ét követően ismét talpra álló munkástanácsokkal, valamint a szénbányászati tröszt központi munkástanácsával és a Nógrád Megyei Munkástanács területi munkástanáccsal.

S természetesen bizonyítani próbálom, hogy a medence munkástanácsai valóban nem akarták visszaadni az üzemeket, a bányákat volt tulajdonosaiknak, miként a falvak forradalmi szervezetei, az ún. nemzeti bizottságok sem kívánták vissza a földek 1945 előtti birtokosait.